

POMARKKU

Silta kotiin

Valtiovarainministeriö

Viite: Lausuntopyyntö 4.2.2014

Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen 2015

Pomarkun kunta antaa seuraavan lausunnon koskien valtionosuusjärjestelmän uudistamista:

Verotulojen tasausjärjestelmä

Omarahoitusosuuden korottaminen 131 € per asukas vähentää pienten kuntien lopullisia valtionosuuksia. Tasausmalli johtaa siihen, että suuret veropohjaltaan hyvin menestyvät kaupungit tulevat tasauksen piiriin. Valtionosuusjärjestelmän kustannus- ja olosuhdetekijöistä on siirretty rahaa 700 milj. euroa tasausjärjestelmän piiriin. Tällä seikalla on suuri vaikutus maaseutumaisten kuntien kykyyn rahoittaa palvelujaan. Ehdotettu tasausjärjestelmän muutos heikentää järjestelmän kuntien välisiä tuloeroja tasaavaa vaikutusta.

Kriteereistä

Valtionosuusuudistuksessa kriteerien vähentämisellä on heikennetty järjestelmän kykyä vastata kuntien palvelutuotannon todellisia kustannuksia. Ikärakennekriteeri ja sairastavuuskriteeri perustuvat ajatukseen, että ne kuvaavat parhaalla mahdollisella tavalla kunnan väestörakenteesta aiheutuvia kustannuksia kunnalle. Vanhassa järjestelmässä, jossa kriteereitä oli enemmän, tiettyjen tekijöiden määrä **kuten lastensuojelu ja vammaiset**, huomioitiin erikseen. Mm. nämä kyseiset tekijät ovat yksikkökustannuksiltaan erittäin suuria ja uudessa järjestelmässä on mahdollista, että

kunnalle aiheutuu näistä huomattavia kustannuksia, mutta uudet kriteerit eivät näitä kustannuksia riittävästi huomioi.

Hallitus on esitellyt suuriin erva-alueisiin perustuvan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen. Kustannukset tullaan jakamaan kuntien kesken asukasluvun mukaisessa suhteessa. Lisäksi käytetään palvelutarpeeseen perustuvia kertoimia. **Koska kuntien palvelutarpeen arvioinnin merkitys tulee sekä valtionosuusuudistuksen että sote-uudistuksen myötä nousemaan erittäin merkittävään asemaan, kriteeristön kehittäminen ja luotettavuus ovat ensiarvoisen tärkeitä.**

Sairastavuuskertoimissa ehdotetaan huomioitavaksi kansaneläkelaitoksen tilastoimat 12 yleisintä kansansairautta. Lakiluonnoksessa ei kerrota, onko lista kattava vai olisiko sitä tarpeen laajentaa. Siksi sairastavuuskerroin kaipaa jatkokehitystä. Näin voitaisiin varmistua, että kaikki kuntien keskinäisiä eroja selittävät olennaiset sairaudet olisivat mukana tarkastelussa. Sairastavuuskertoimen kohdalla on myös todettava, ettei ehdotettu painoarvo perustu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksiin.

Myös ikärakenneryhmien välillä ikäryhmittäistä euromääräistä hinnoittelua yli 85-vuotiaiden kohdalla ehdotetaan laskettavaksi, 6-15-vuotiailla nostettavaksi sekä uutena ikäryhmänä ehdotetaan perustettavaksi 16–18-vuotiaiden ikäryhmä. Kyseillä muutoksilla on erittäin suuri vaikutus erityisesti ikärakenteeltaan vanhusvoittoisiin kuntiin. Lakiluonnoksen yleisperusteluissa ei kerrota, mihin tämä uusi hinnoittelu perustuu.

Työpaikkaomavaraisuus

Ehdotettu työpaikkaomavaraisuuskerroin on valtionosuusjärjestelmässä uusi ja perusteiltaan suomalaiselle valtionosuusjärjestelmälle vieras kriteeri. Käytännössä sillä jaettaisiin valtionosuusjärjestelmän sisällä noin 200 miljoonaa euroa työpaikkojen sijaintipaikkakunnille, lähinnä kehyskunnilta keskuskaupungeille.

Lakiluonnoksessa kriteerin käyttöönottoa on perusteltu erittäin heikosti. Yleisperustelujen mukaan ”työpaikkaomavaraisuuskriteeriin liittyy kannustavuuselementti, jonka perusteella kunta hyötyy työpaikkojen lisääntymisestä alueellaan”. Perustelut ontuvat, koska kuntien tavoite muutoinkin on uusien työpaikkojen syntyminen edistäminen.

Lakiluonnoksessa ei ole vaivauduttu pohtimaan työpaikkaomavaraisuuskriteerin suhdetta muihin yritysten sijaintikunnille tuleviin tuloihin eikä vaikutusta seudulliseen yhteistyöhön. Perusteluissa ei tuoda esille edes sitä, että työntekijän kotikunta vastaa aina palveluista, kävipä hän töissä missä tahansa.

Työpaikkaomavaraisuuskertoimen oikeutusta voidaan kyseenalaistaa myös siksi, että valtionhallinnon työpaikat sijoitetaan lähtökohtaisesti keskuskaupunkeihin ilman, että muilla tekijöillä olisi vaikutuksia sijoituspäätöksiin. Esimerkiksi Helsingissä on suoraan valtion työpaikkoja yli 50.000. Mitä erityistä elinkeinopoliittista osaamista Helsinki on osoittanut näitä työpaikkoja saadessaan. Pomarkussa ei ole yhtään valtion työpaikkaa. Kyseisen työpaikkaomavaraisuuskriteeri lisää Helsingin valtionosuuksia 34 milj.euroa, Pomarkun 33.000 euroa!

Kriteerillä siirretään keskuskaupungeille lisää rahaa 200 milj. euroa ja maksajina

ovat kehyskunnat ja maaseutukunnat. **Pomarkun kunta esittää työpaikkaomavaraisuuden poistamista järjestelmän kriteereistä ja kyseisen 200 milj. euron siirtämistä peruspalvelujen valtionosuuksiin.**

Vieraskielisyys

Vieraskielisyyden osalta ei ole osoitettavissa tutkimuksiin ja tilastoihin perustuvia taustatietoja, mutta silti sille osoitetaan uudessa järjestelmässä laskennallinen kustannus. Ilmeisesti luku on määritelty lähinnä siltä pohjalta, että sillä säädetään valtionosuuksien määrää tiettyjen kuntien osalta sopivampaan lopputulokseen.

Siirtymäaika

Ottaen huomioon valtionosuusuudistuksen erittäin voimakkaat kuntakohtaiset muutokset sekä laskentakriteereihin kohdistunut monelta osin perusteltu kritiikki, tulisi uudistuksessa harkita selvitystyön jatkamista välittömästi perusteiden tarkentamiseksi. Koska kuntien on erittäin vaikea nopealla aikataululla sopeuttaa toimintaansa, tulisi uudistuksen toteutuessa mahdollisen siirtymäajan osalta erityisesti ensimmäisten vuosien taloudelliset vaikutukset pyrkiä minimoimaan. Heikko yleistaloudellinen tilanne ja siitä aiheutuneet valtionosuusleikkaukset luovat mahdollisimman huonon ajankohdan voimakkaita muutoksia sisältävälle valtionosuusuudistukselle.

Esityksessä ehdotetaan valtionosuusjärjestelmän uudistuksesta johtuville kuntakohtaisille muutoksille ja kotikuntakorvausten muutoksille viiden vuoden porrastettua siirtymäaikaa. Tämä ei ole riittävän pitkä siirtymäaika niille kunnille joiden menetykset uudistuksessa ovat erityisen suuret kuten Pomarkun kunnalla. **Siirtymäaika tulee pidentää niin, että kuntakohtainen menetys kasvaa enintään 50 euroa vuodessa. Esimerkiksi Pomarkun osalta siirtymäaika näin laskien olisi 8 vuotta.**

Muut kommentit ehdotukseen:

Uudistusesitykseen on sisällytetty syksyn 2013 jatkovalmisteluissa poikkeuksellisen runsaasti poliittista ohjausta ja tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Ehdotus on todellisuudessa hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän esitys, vaikka se on nimetty selvitysmiehen esitykseksi.

Esimerkiksi vieraskielisten painoarvo, syrjäisyyskriteerin rajausta ja sen sisältö, työpaikkaomavaraisuuskriteerin käyttöönotto ja sen sisältö, sairastavuuskertoimen yksityiskohtainen määrittely ja painoarvo, tasausjärjestelmän tasauslisän omarahoitusosuuden korkea omavastuuosuus eivät perustu tutkimuksiin, vaan poliittiseen harkintaan.

Toteutuessaan valtionosuusuudistusesitys kasvattaisi rajusti kuntien välisiä tuloeroja ja vaikeuttaisi merkittävästi kuntien kykyä turvata kansalaisten peruspalveluiden saatavuus kaikkialla Suomessa. Suuri joukko kuntia on ajautumassa valtionosuusjärjestelmään tehtyjen ja esitettävien muutosten vuoksi kriisikuntamenettelyn piiriin etenkin, jos kuntalain uudistuksessa alijäämien kattamisvelvollisuutta kiristetään neljään vuoteen alijäämien syntymisajankohdasta lukien.

Valtionosuusuudistusesityksen suurena puutteena voidaan pitää myös sitä, ettei selvitysmiehen esitykseen liity lukion ja ammattikoulutuksen valtionosuusjärjestelmän uudistamista. Jatkovalmistelussa tulisikin pyrkiä siihen, että ainakin lukion ja ammattikoulutuksen kuntien rahoitusosuuden määräytymisperustetta muutettaisiin asukaslukuperiaatteesta ikäluokkapohjaiseksi.

Valtionosuusmuutoksissa on syytä muistaa, että kuntien rahoitusperiaate nauttii perustuslain suojaa. Valtio vastaa siitä, että kunnilla on rahat kansalaisten peruspalveluihin. Hallitus on puhunut vahvojen peruskuntien puolesta, mutta näyttää siltä, että uudistus tuottaa laajoille alueille heikkoja peruskuntia, joilta puuttuu resurssit tuottaa välttämättömät peruspalvelut asukkailleen.

Valtionosuusjärjestelmän uudistus on mitä ilmeisimmin kytketty palvelemaan hallituksen keskittävää kuntarakennemuutosta. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta vahvan verotulopohjan keskuskaupungit voittavat uudistuksessa. Vastaavasti mitä kauempana keskuskaupungista kunta sijaitsee, sitä suuremmat keskimäärin ovat valtionosuusmenetykset. Kuntakohtaisista laskelmista ilmenee, että yli 100.000 asukkaan kaupungeista (9 kpl) uudistuksessa voittajia on seitsemän (7) kuntaa. Sen sijaan 30 pienimmästä kunnasta uudistuksessa häviäjiä on 24 kuntaa. Uudistus on kuntakentän sisällä merkittävä tulonsiirto suurille kaupungeille, erityisesti pääkaupunkiseudulle. **Mikäli hallituksen tavoitteena on turvata kuntalaisten lakisääteiset palvelut koko maassa kohtuullisella vero- ja maksurasituksella, ei esitys palvele tätä päämäärää. Pikemminkin esitys lisää kunnallisveroprosenteissa olevia eroja.**

Valtionosuusuudistus rikkoo keskeistä hallinnon oikeusperiaatetta eli tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Se sisältää yleisen velvollisuuden käyttää toimivaltaa vain siihen tarkoitukseen, johon se on lain mukaan määritelty tai tarkoitettu käytettäväksi. Viranomainen ei saa ryhtyä edistämään muita tarkoituksia kuin niitä, jotka kuuluvat sen tehtäväpiiriin ja sisältyvät tapaukseen sovellettavan lain tavoitteisiin. Jos viranomainen toimii vastoin tarkoitussidonnaisuuden periaatetta, kyse on harkintavallan väärinkäytöstä. Valtionosuusuudistuksessa hallitus rikkoo tätä tarkoitussidonnaisuuden periaatetta käyttämällä uudistusta kuntarakenteen muutoksen ajamiseen.

Pomarkussa 1.4.2014

POMARKUN KUNTA

Eero Mattsson
kunnanjohtaja

Nina Merilahti
kunnansihteeri